

KAPITEL 2 / CHAPTER 2²

DETECTION OF TAX AVOIDANCE METHODS

DOI: 10.30890/2709-2313.2025-40-03-012

Вступ

Всі методи ухиляння від оподаткування своєї бізнес-діяльності засновані на одному принципі: зменшити накладні витрати, в які входять і оплата податків. Отже, тіньова економіка намагається уникнути виявлення державними контрольними органами результатів своїх фінансово-економічних операцій: перебігу коштів, товарів та послуг. Адже саме цей рух і оподатковується згідно положень Податкового Кодексу України. Описані методи допоможуть виявленню тих, хто ухиляється від оподаткування.

Готівкові розрахунки

Готівкові розрахунки є найдревнішим способом ведення економічної діяльності, коли за товар чи послуги оплачують іншим товаром, послугами чи грошима. Такі розрахунки значно сприяють розвитку тіньової економіки через кілька ключових механізмів:

- Анонімність: Готівкові операції важко відстежити, що дозволяє уникати податкового контролю та приховувати доходи.
- Ухилення від податків: Підприємства можуть не декларувати частину своїх доходів, отриманих готівкою, щоб зменшити податкове навантаження.
- Нелегальна діяльність: Готівка часто використовується в незаконних операціях, таких як контрабанда, корупція чи торгівля забороненими товарами.
- Відсутність документального підтвердження: Готівкові розрахунки не залишають слідів у фінансових системах, що ускладнює виявлення порушень.
- Сприяння корупції: Хабарі та інші нелегальні платежі зазвичай здійснюються готівкою, що ускладнює їх виявлення.

Для боротьби з цим явищем багато країн стимулюють використання

²Authors: Pistunov Ihor Mykolayovych, Prykhodchenko Oksana Yuriiivna

Number of characters: 35692

Author's sheets: 0,89

безготівкових розрахунків, впроваджують електронні системи платежів і посилюють контроль за готівковими операціями. Здавалося б, що це може зменшити готівковий обіг, але в Україні існує можливість обходити оподаткування безготівкового обігу.

Таким методом є переказ безготівкових коштів з карти приватної особи на карту іншої приватної особи. Головне, дотримуватися лімітів, визначених НБУ та коаліцією комерційних банків України. Ось ці ліміти:

- З 1 жовтня 2024 року Національний банк України тимчасово на пів року встановлює ліміт у 150 000 грн на місяць для переказів фізичних осіб "з карти на карту".

- Українські банки підписали меморандум, на якому вирішили встановити ліміти залежно від рівня ризику клієнта. Для осіб із високим ризиком максимальна сума переказів становитиме 50 тисяч гривень на місяць. Клієнти з низьким та середнім ризиком матимуть ліміти в 150 тисяч гривень з 1 січня 2025 року, а з 1 червня 2025 року – до 100 тисяч гривень на місяць.

Загалом, більшість банків за такі транзакції бере плату у розмірі 0,5% від суми переказу, але Монобанк не бере.

Окрім того, безготівкові суми з картки приватної особи можна перевести у готівку через банкомат без оплати комісійних. Ліміт зняття готівки з одного банкомату протягом дня у Приватбанку – до 10 000 грн. Але з різних банкоматів можна теж знімати кошти з тієї ж картки у той же день з тим же лімітом. Дослідження показують, що тільки на 3-5 –й платіж відстежується банківською операційною системою.

Існує також можливість перевести готівку на картку приватної особи через банкомати. При цьому клієнт має сплатити комісію. Комісія за переведення готівкових коштів у безготівкові на картку через банкомат залежить від банку та типу картки.

Але і ці невеликі суми комісії можна обійти, якщо укласти з банком договір на депозит, терміном в 1 місяць. Тоді готівка, яку ви будете вводити через банкомат не буде обкладена комісією, але введену суму ви отримаєте на свою

картку через місяць.

Окремими видом готівкових розрахунків є валютні операції. Не секрет, що в Україні продаж квартир, будинків та автомобілів на вторинному ринку виконується через готівкові операції у валюті. При цьому, в актах оцінки майна виставляються дуже занижені суми вартості цих об'єктів, щоб зменшити податок, що сплачується цьому випадку.

Конвертаційні центри

Готівкові операції у гривнях, як видно з попереднього пункту, можуть бути не більшими, аніж 9 млн. грн за місяць. Для дрібних операцій цього досить, але існують тіньові схеми де операції обчислюються у десятках і сотнях мільйонів гривень. У такому випадку нечесні підприємці звертаються до так званих конвертаційних центрів.

Конвертаційні центри – це нелегальні структури, які використовуються для відмивання грошей, ухилення від сплати податків або переведення безготівкових коштів у готівку. Вони зазвичай працюють через фіктивні компанії, які створюють видимість законної діяльності, але насправді використовуються для приховування незаконних фінансових операцій.

Основні характеристики конвертаційних центрів:

- **Фіктивні компанії:** Використовуються для створення документів, які підтверджують неіснуючі операції.
- **Банківські рахунки:** Відкриваються на підставних осіб, таких як безхатченки або люди, які виїхали за кордон.
- **Готівкові операції:** Кошти переводяться в готівку, що ускладнює їх відстеження.
- **Комісія:** Конвертаційні центри отримують відсоток від суми "відмитих" коштів, зазвичай від 2% до 10%.

Ці центри є серйозною проблемою для економіки, оскільки вони сприяють корупції, зменшують податкові надходження та підривають довіру до фінансової системи.

У фіктивних договорах з конвертаційними центрами зазвичай вказуються послуги, витрати на які покладаються на собівартість продукції фірми і які важко перевірити або підтвердити. Ось кілька прикладів:

1. **Консультаційні послуги:** Наприклад, "консультації з управління бізнесом" або "маркетингові дослідження".

2. **Рекламні послуги:** Створення рекламних матеріалів або проведення рекламних кампаній, які фактично не виконуються.

3. **Інформаційні послуги:** Надання аналітичних звітів, які можуть бути вигаданими.

4. **Оренда обладнання чи приміщень:** Оренда, яка насправді не відбувається.

5. **Логістичні послуги:** Наприклад, транспортування товарів, яке не здійснюється.

6. **Інтелектуальні послуги:** Наприклад, розробка програмного забезпечення або патентів, які не існують; псевдонаукові дослідження, наприклад, дослідження ринку Південно-Східної Азії щодо постачання певних товарів.

7. **Обслуговування інфраструктури фірми:** Наприклад, ремонт обладнання, що не ламалося, налагодження комп'ютерів і іншої техніки, тощо

З метою розширення конвертованих сум у фіктивних договорах в якості наданих послуг вказуються всі перелічені вище варіанти. Потім, на момент перерахунку безготівкових коштів, фіктивна фірма виставляє рахунок-фактуру за начебто здійснені роботи.

У випадку фіктивних наукових досліджень використовується акт прийому-передачі робіт.

У ньому обов'язковою є фраза, наприклад: «Цим актом підтверджується що Виконавець передав, а Замовник отримав звіт з наукового дослідження на тему «Аналітичні здібності дітей віком до 5 років» на загальну суму 5 300 000 грн».

Сам звіт при цьому може містити якийсь текст на схожу тему, узятий з Інтернету, де є багато студентських дипломних та курсових робіт.

Тобто, первинна перевірка не виявить ніякої махінації. Потрібні тільки консультації зі спеціалістами у цьому напрямку.

Страхування

В Україні надходження коштів від страхової компанії при настанні страхового випадку не обкладаються податками, оскільки це не є доходом, який підлягає оподаткуванню згідно з Податковим кодексом України.

Зокрема:

1. Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО): Виплати за страховими договорами не підлягають оподаткуванню ПДФО, оскільки вони не є доходом у класичному розумінні. Це компенсаційні виплати, що здійснюються страховою компанією для покриття втрат внаслідок певного страхового випадку.

2. ПДВ (Податок на додану вартість): Надходження коштів від страхової компанії в разі страхового випадку також не обкладаються ПДВ, оскільки це не є операцією, що передбачає обкладення ПДВ.

3. Інші податки: У разі отримання страхового відшкодування фізичні особи не зобов'язані сплачувати інші податки, оскільки це не є доходом для фізичної особи в розумінні податкового законодавства.

Тому на страхові виплати від страхової компанії при настанні страхового випадку не накладаються додаткові податки.

Це положення відкриває двері для так званого «білого» ведення бізнесу, коли всі операції показуються у звітах, але витрати на фонд заробітної платні та податок на прибуток можна скоротити практично до нуля.

Фонд заробітної платні орім тих суми, що їх отримують робітники, включає в себе іще:

1. **Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО):** Ставка становить **18%** від нарахованої заробітної плати.

2. **Військовий збір:** Ставка становить **5%** від нарахованої заробітної плати.

Загалом, це 23% від нарахованої робітнику суми. Ці податки утримуються роботодавцем із заробітної плати працівника перед її виплатою. Наприклад, якщо

працівник отримує зарплату 10 000 грн, то після утримання ПДФО (1 800 грн) і військового збору (500 грн) "на руки" він отримає 7 700 грн.

Отже, якщо всім робітникам заплатити тільки суму зарплати, що не оподатковується (в Україні існує поняття податкової соціальної пільги, яка дозволяє зменшити оподатковуваний дохід. У 2025 році ця пільга застосовується до доходів, які не перевищують 3 760 грн на місяць (50% від мінімальної заробітної плати). Це означає, що частина доходу в межах цієї суми може бути звільнена від оподаткування за певних умов.), а іншу суму фонду заробітної платні перерахувати у страхову компанії і укласти договір на «дожиття» терміном на 1 місяць, то через місяць працівники отримають страхову на суму, більшу, за ту, що вони отримували при оплаті за «білою» схемою.

Звісно, за винятком доходу страхової компанії. У попередньому пункті вказано, що конвертаційні центри беруть за послуги від 2% до 10% від суми.

Отже, поторгувавшись зі страховиками, можна зменшити величину втрат фонду заробітної платні з 23% до не більше ніж 10%.

Можна також поділити ці 13% економії ($23\% - 10\% = 13\%$) між роботодавцем і робітниками в якихось пропорціях.

Такі ж офіційні, «білі» операції можна виконати з податком на прибуток.

Для цього потрібно укласти між підприємством і страховою компанією договір терміном в 1 місяць.

Відомо, що витрати на страхування можуть включатися до собівартості продукції, але це залежить від типу страхування та його зв'язку з виробничим процесом. Наприклад:

1. Страхування основних засобів: Якщо страхуються виробничі активи (обладнання, приміщення), витрати на страхування зазвичай включаються до загальновиробничих витрат, які є частиною собівартості продукції.

2. Страхування запасів: Витрати на страхування сировини, матеріалів або готової продукції можуть включатися до собівартості запасів або витрат на збут, залежно від умов страхування.

3. Страхування транспортування: Якщо страхуються товари під час

перевезення, ці витрати можуть бути частиною транспортно-заготівельних витрат і включатися до собівартості продукції.

4. Інші види страхування: Наприклад, добровільне медичне страхування працівників зазвичай не включається до собівартості, а відноситься до адміністративних витрат.

Тобто, темою договору могу бути один із наведених вище чотирьох пунктів, наприклад, страхування обладнання, якщо воно стратить якусь частку своєї потужності, або страхування неіснуючих матеріальних запасів, які можуть втратити свої якості і стати непридатними до виробництва, тощо.

Після укладення договору, на страхову компанію перераховується весь прибуток. І через місяць підприємство отримує страхову суму мінус 10%, з якої не треба платити податок на прибуток.

Векселі

Векселі – це вид цінних паперів, які являють собою письмове зобов'язання сплатити певну суму грошей у визначений час і місце. Вони є формою боргового зобов'язання, яку часто використовують у бізнесі для спрощення розрахунків або відтермінування платежів.

Основні характеристики векселів:

1. Простий вексель: Зобов'язання боржника сплатити визначену суму грошей безпосередньо кредитуру.

2. Переказний вексель (тратта): Документ, який зобов'язує одну особу (трасата) сплатити кошти іншій особі на вимогу векселедержателя.

Для чого використовують векселі:

1. Відтермінування платежу: Векселі дозволяють покупцеві отримати товар чи послугу зараз, а сплатити за них пізніше.

2. Спрощення розрахунків: Можуть використовуватися як засіб оплати між компаніями.

3. Фінансування бізнесу: Бізнеси можуть використовувати векселі для залучення тимчасового фінансування.

4. Інструмент кредитування: Векселі забезпечують юридичну гарантію повернення грошей кредитору.

Векселі широко застосовуються у торгових відносинах і фінансових операціях, оскільки вони є зручним інструментом для регулювання грошових зобов'язань.

Суми, отримані за вексельними зобов'язаннями, можуть обкладатися податками залежно від характеру операції та законодавства України. Наприклад:

1. Податок на прибуток: Якщо операція з векселем приносить дохід (наприклад, продаж векселя з прибутком), цей дохід може обкладатися податком на прибуток підприємств відповідно до Податкового кодексу України.

2. ПДВ: У більшості випадків операції з векселями не обкладаються ПДВ, оскільки вексель вважається цінним папером, а не товаром чи послугою. Однак це залежить від конкретних умов операції.

3. Фінансовий результат: При продажу або іншому відчуженні векселів підприємства зобов'язані визначати фінансовий результат і коригувати його для оподаткування відповідно до положень Податкового кодексу.

Операції з векселями не обкладаються ПДВ у таких випадках:

1. Випуск (емісія) та продаж цінних паперів: Якщо вексель випущений, розміщений або проданий за грошові кошти, він не є об'єктом оподаткування ПДВ, оскільки векселі класифікуються як цінні папери.

2. Обмін цінних паперів: Обмін векселів на інші цінні папери також не підлягає оподаткуванню ПДВ.

3. Погашення боргових зобов'язань: Якщо вексель використовується для погашення боргу, а не для оплати товарів чи послуг, ПДВ не нараховується.

4. Податкові векселі: Вони мають окремий статус і не вважаються засобом платежу для цілей оподаткування.

Однак, якщо вексель використовується для оплати товарів чи послуг, то ПДВ нараховується на договірну вартість цих товарів чи послуг

Отже, існує можливість «зеконотити» оплату ПДВ через вексельний обіг. Найбільш зручною формою таких операцій є погашення боргових зобов'язань.

Розберем це поняття детальніше.

Боргові зобов'язання – це фінансові зобов'язання, які виникають, коли одна сторона (позичальник) бере на себе обов'язок повернути іншій стороні (кредитору) певну суму грошей у майбутньому. Ці зобов'язання можуть мати різні форми і використовуватися як для приватних, так і для корпоративних чи державних потреб.

Основні види боргових зобов'язань:

1. **Кредити:** Позика грошей у банків або фінансових установ.
2. **Облігації:** Цінні папери, які підтверджують зобов'язання емітента повернути кошти інвесторам разом із відсотками.
3. **Векселі:** Документи, що засвідчують зобов'язання сплатити певну суму у визначений строк.
4. **Державний борг:** Зобов'язання, які бере на себе держава для фінансування своїх потреб.

Характеристики боргових зобов'язань:

- **Розмір боргу:** Сума, яка підлягає поверненню.
 - **Відсоткова ставка:** Додатковий платіж, який компенсує кредитору користування його грошима.
 - **Термін:** Період, за який потрібно погасити борг.
- Для такої «економії» необхідно мати декілька дружніх фірм, які користуються довірою.

Отже, схема ухиляння від сплати ПДВ наступна: дружня фірма позичає у підприємства всю суму прибутку до оподаткування – *ebt*, – в якому міститься і податок на додану вартість. Дружня фірма виписує вексель на цю суму, в якому зобов'язується повернути кошти через певний термін. Дружня фірма кладе ці кошти на депозит у банку на той же самий термін. Величина відсоткової ставки по векселю має бути меншою, аніж депозитна ставка на величину «інтересу» дружньої фірми.

Офшори

Офшор (від англ. *offshore* – "поза берегом") – це юрисдикція або територія, яка пропонує сприятливі умови для ведення бізнесу, зокрема низькі податки або їх відсутність, спрощену систему звітності та конфіденційність для компаній, зареєстрованих у цій зоні.

Основні характеристики офшорів:

1. Податкові пільги: Компанії можуть сплачувати мінімальні податки або взагалі бути звільненими від них.
2. Конфіденційність: Інформація про власників бізнесу часто залишається закритою.
3. Спрощена реєстрація: Мінімальні вимоги до документів і звітності.
4. Відсутність діяльності в країні реєстрації: Офшорні компанії зазвичай не ведуть бізнесу в країні, де вони зареєстровані.

Для чого використовують офшори:

- Оптимізація податків.
- Захист активів.
- Спрощення міжнародних фінансових операцій.

Однак офшори часто асоціюються з ухиленням від податків і відмиванням грошей, що викликає критику з боку урядів і міжнародних організацій.

Ці юрисдикції часто використовуються для оптимізації податків, захисту активів і міжнародних фінансових операцій

Оподаткування офшорних компаній залежить від юрисдикції, в якій вони зареєстровані. У більшості офшорних зон діють спеціальні податкові режими, які надають компаніям значні пільги. Ось основні аспекти:

1. **Відсутність податку на прибуток:** У багатьох офшорних зонах компанії звільнені від сплати податку на прибуток, якщо вони не ведуть діяльність у межах цієї юрисдикції.
2. **Фіксовані збори:** Замість податків компанії можуть сплачувати фіксовану щорічну плату за реєстрацію та підтримку статусу.
3. **Відсутність ПДВ:** У більшості офшорних зон операції компаній не

обкладаються податком на додану вартість.

4. Конфіденційність: Інформація про власників компаній часто залишається закритою, що ускладнює контроль за їхньою діяльністю.

5. Міжнародні угоди: Деякі офшорні зони підписують угоди про уникнення подвійного оподаткування, що дозволяє компаніям зменшувати податкове навантаження.

Отже, офшорна компанія вважається іноземною на території держави. Це змінює величину оподаткування компанії.

Офшорна компанія в Україні може бути зобов'язана сплачувати податки залежно від характеру її діяльності та взаємодії з українськими резидентами. Ось основні аспекти:

1. Податок на прибуток:

- Офшорна компанія не сплачує податок на прибуток в Україні, якщо вона не веде господарської діяльності на території України.

- Якщо офшорна компанія отримує дохід із джерел в Україні, цей дохід може обкладатися податком на репатріацію (зазвичай 15%, якщо інше не передбачено міжнародними угодами).

2. ПДВ:

- Операції з постачання товарів чи послуг на території України підлягають оподаткуванню ПДВ, незалежно від того, чи є постачальник офшорною компанією.

- Якщо офшорна компанія надає послуги українському резиденту, останній може бути зобов'язаний сплатити ПДВ як податковий агент.

3. Акцизний податок:

- Акциз сплачується на товари, які підлягають акцизному оподаткуванню (наприклад, алкоголь, тютюн, паливо), незалежно від того, чи є постачальником офшорна компанія.

- Якщо офшорна компанія імпортує акцизні товари в Україну, вона зобов'язана сплатити акцизний податок.

Таким чином, офшорна компанія не платить податок на прибуток, а вивозить

його за кордон. Але ці компанії можуть застосовувати методи ухиляння від оподаткування, описані вище.

Схемою офшорних розрахунків широко користуються зернові трейдери – фірми, що закупують зерно в українських виробників за гривні, а потім продають його за валюту за кордон.

Контрабанда

Контрабанда – це незаконне переміщення товарів, цінностей або інших предметів через митний кордон держави. Це може включати ввезення або вивезення товарів без належного митного оформлення, з порушенням законодавства або заборон на певні товари.

Основні характеристики контрабанди:

- **Порушення митних правил:** Переміщення товарів без сплати митних зборів або з приховуванням від митного контролю.

- **Заборонені товари:** Контрабанда може включати наркотики, зброю, культурні цінності, підакцизні товари тощо.

- **Мета:** Уникнення податків, митних зборів або обмежень на імпорту/експорт.

Контрабанда здійснюється різними методами, які спрямовані на уникнення митного контролю. Ось кілька поширених прийомів:

1. **Приховування товарів:** Використання тайників у транспортних засобах, контейнерах або багажі.

2. **Фальсифікація документів:** Надання неправдивих даних про товар, його кількість, вартість або походження.

3. **Переміщення поза митними пунктами:** Використання нелегальних маршрутів для уникнення офіційних пунктів пропуску.

4. **Підкуп посадових осіб:** Хабарі для уникнення перевірок або отримання дозволів.

5. **Маскування товарів:** Змішування заборонених товарів із легальними для ускладнення їх виявлення.

Контрабандний товар реалізується через роздрібну торгівлю, на ринках за

готівку на підставі фальшивих накладних або фальшивого договору купівлі-продажу від фіктивної фірми.

Контрафакт

Контрафакт – це товари, які виготовлені, відтворені або розповсюджені з порушенням прав інтелектуальної власності, таких як авторські права, патенти або торговельні марки. Іншими словами, це підробка оригінальної продукції, яка продається незаконно.

Основні характеристики контрафакту:

1. **Порушення прав інтелектуальної власності:** Контрафактні товари часто копіюють дизайн, маркування або технології без дозволу власника.

2. **Низька якість:** Такі товари зазвичай виготовляються із дешевих матеріалів, що негативно впливає на їхню якість.

3. **Відсутність гарантії:** Контрафактна продукція не має офіційної підтримки чи гарантії від виробника.

Контрафакт сприяє ухиленню від оподаткування через наступні механізми:

1. **Відсутність офіційного обліку:** Контрафактна продукція виготовляється та реалізується поза офіційними системами обліку, тому податки, такі як ПДВ чи податок на прибуток, не сплачуються.

2. **Фальсифікація документів:** Учасники схеми можуть подавати підроблені документи, занижуючи вартість товарів або приховуючи їхній обіг.

3. **Порушення митних правил:** Контрабанда контрафактних товарів через кордон дозволяє уникати сплати митних зборів та акцизів.

4. **Продаж за готівку:** Контрафакт часто реалізується без видачі чеків, що ускладнює відстеження оборотів і уникнення сплати податків.

5. **Нелегальна праця:** Виробництво контрафактної продукції часто залучає працівників без офіційного працевлаштування, що дозволяє уникати сплати єдиного соціального внеску та податку з доходів фізичних осіб.

Корупція

Корупція – це зловживання владою або службовим становищем для отримання особистої вигоди, зазвичай фінансової чи матеріальної. Це явище може проявлятися у різних формах і на різних рівнях суспільства.

Основні види корупції:

1. **Хабарництво:** Передача грошей чи іншої вигоди посадовій особі в обмін на сприятливе рішення.

Приклади передачі грошей або іншої вигоди посадовим особам в обмін на сприятливі рішення можуть включати:

–**Видача ліцензій чи дозволів:** Наприклад, підприємство може спробувати "підкупити" посадовця для прискорення або забезпечення видачі дозволу на будівництво чи ліцензії на діяльність.

–**Ухвалення рішень у тендерах:** Гроші можуть передаватися для того, щоб підприємство було обрано переможцем державного тендера.

–**Зменшення штрафів чи звільнення від відповідальності:** Посадовій особі можуть запропонувати вигоду для зменшення або уникнення штрафів, накладених, наприклад, податковими органами чи інспекторами.

–**Отримання пільг чи субсидій:** Підприємство або особа може намагатися вплинути на посадовця, щоб отримати економічні пільги, субсидії або гранти.

–**Призначення на посаду:** Вигода може надаватися, щоб здобути певну посаду в державному секторі.

2. **Вимагання:** Застосування тиску або погроз для отримання вигоди.

Вимагання грошей чи інших речей — це незаконна дія, яка може проявлятися у різних формах. Ось кілька прикладів:

–Погрози фізичною шкодою: Наприклад, особа вимагає гроші, погрожуючи завдати шкоди жертві або її близьким.

–Шантаж: Вимагання грошей в обмін на нерозголошення конфіденційної або компрометуючої інформації.

–Зловживання владою: Посадова особа може вимагати хабар за виконання своїх службових обов'язків або за ухвалення сприятливого рішення.

–Вимагання у бізнесі: Наприклад, злочинні угруповання можуть вимагати "плату за захист" у підприємців.

–Погрози майновою шкодою: Наприклад, вимагання грошей під загрозою знищення майна.

3. Зловживання службовим становищем: Використання посадових обов'язків для особистих цілей.

Ось кілька прикладів зловживання службовим становищем:

–**Призначення родичів на посади:** Керівник державної установи призначає на ключові посади своїх родичів або друзів, ігноруючи їхню кваліфікацію.

–**Використання службового транспорту:** Посадова особа використовує службовий автомобіль для особистих потреб, наприклад, для поїздок у відпустку.

–**Надання переваг у тендерах:** Державний службовець забезпечує перемогу певної компанії в тендері в обмін на хабар або інші вигоди.

–**Привласнення бюджетних коштів:** Посадова особа спрямовує державні кошти на фіктивні проекти або компанії, які належать їй знайомим.

–**Використання службової інформації:** Працівник державної установи використовує конфіденційну інформацію для отримання особистої вигоди, наприклад, для інвестицій.

4. Непотизм: Призначення родичів чи друзів на посади без урахування їхньої кваліфікації.

Ось кілька прикладів непотизму:

–Призначення на керівні посади: Директор компанії призначає своїх родичів на важливі керівні посади, навіть якщо вони не мають необхідної освіти чи досвіду.

–Контракти та підряди: Урядовий посадовець укладає вигідний контракт із компанією, яка належить його близьким родичам.

–Освітні гранти чи стипендії: Член комісії з розподілу освітніх грантів надає перевагу своїм дітям або близьким друзям, ігноруючи більш кваліфікованих кандидатів.

–Просування по службі: Працівник отримує підвищення на основі родинних

зв'язків із керівництвом, а не через професійні досягнення.

–Доступ до ресурсів: Родичі посадовця отримують доступ до державних ресурсів або спеціальних пільг, які недоступні для інших.

5. Підробка документів: Фальсифікація звітності або даних для отримання вигоди.

Ось кілька прикладів підробки документів:

–**Фальсифікація фінансової звітності:** Наприклад, компанія змінює дані у звітах, щоб приховати збитки або завищити прибуток для отримання кредиту.

–**Підробка договорів:** Створення фальшивих контрактів для отримання вигоди, наприклад, для участі у тендерах.

–**Фальшиві посвідчення:** Використання підроблених документів, таких як паспорти, водійські права або дипломи, для отримання роботи чи інших привілеїв.

–**Підробка митних документів:** Наприклад, заниження вартості товарів у деклараціях для зменшення митних платежів.

–**Фальсифікація медичних довідок:** Надання неправдивих медичних документів для отримання лікарняного або інших пільг.

Наслідки корупції: Економічна нестабільність і втрати для державного бюджету; Зниження рівня довіри до державних інституцій; Перешкоджання економічному розвитку.

Нелегальне працевлаштування

Нелегальне працевлаштування – це зайнятість працівників без офіційного оформлення трудових відносин відповідно до законодавства. Це означає, що роботодавець не укладає трудовий договір із працівником або не повідомляє відповідні органи про наймання.

Основні ознаки нелегального працевлаштування:

1. Відсутність трудового договору: Робітника приймають на роботу без офіційного оформлення трудових відносин.

2. Неофіційна виплата заробітної плати: Працівники отримують

"зарплату в конвертах", що дозволяє роботодавцям уникати сплати податків і соціальних внесків.

3. Невиконання роботодавцем соціальних зобов'язань: Відсутність страхування, оплачуваних відпусток чи інших прав, передбачених трудовим кодексом.

Наслідки нелегального працевлаштування:

- Для працівника: відсутність соціальних гарантій, таких як пенсія, оплачувані лікарняні чи захист трудових прав.
- Для роботодавця: штрафи, адміністративна чи кримінальна відповідальність за порушення трудового законодавства.
- Для держави: втрата податкових надходжень та соціальної стабільності.

Нелегальне працевлаштування є поширеною проблемою, яка шкодить і працівникам, і економіці країни.

Гроші на оплату нелегальних працівників зазвичай походять із "тіньових" джерел, які не відображаються в офіційній бухгалтерії. Ось кілька можливих джерел:

1. Незадекларовані доходи: Підприємства можуть приховувати частину своїх доходів, щоб уникнути оподаткування, і використовувати ці кошти для виплат нелегальним працівникам.

2. Готівкові операції: Використання готівки дозволяє уникнути слідів у фінансових звітах, що ускладнює контроль з боку податкових органів.

3. Фіктивні витрати: Компанії можуть створювати фіктивні витрати у звітності, щоб вивести кошти для нелегальних виплат.

4. Корупційні схеми: У деяких випадках гроші можуть надходити через корупційні угоди або інші незаконні дії.

Нелегальна праця має серйозні ризики для самих працівників, включаючи:

- **Відсутність соціального захисту:** Працівники позбавляються доступу до соціального страхування, оплачуваних лікарняних і відпусток. Відсутність внесків до пенсійного фонду означає, що працівники не накопичують пенсійні права.

- **Низька правова захищеність:** У разі конфлікту з роботодавцем (наприклад, не виплата зарплати) працівник не може звернутися до суду, оскільки немає офіційного трудового договору.
- Ризик незаконного звільнення без компенсації чи попередження.
- **Небезпечні умови праці:** Роботодавці, які наймають нелегальних працівників, часто не дотримуються стандартів безпеки на робочих місцях. У разі нещасного випадку працівник не може розраховувати на страхові виплати чи компенсацію.
- **Фінансова нестабільність:** Заробітна плата може бути нерегулярною чи заниженою, а працівник не має можливості відстояти свої права.
- **Юридичні ризики:** У деяких випадках працівники можуть нести відповідальність за участь у нелегальній діяльності, навіть якщо вони діяли під тиском роботодавця.

ФОП на єдиному податку

ФОП на єдиному податку – це фізична особа-підприємець (ФОП), яка сплачує податки за спрощеною системою оподаткування в Україні. Це означає, що замість стандартного оподаткування (податок на прибуток, ПДВ тощо) підприємець сплачує фіксований відсоток або фіксовану суму від доходу залежно від групи єдиного податку. Також всі ФОП сплачують Єдиний соціальний внесок (ЄСВ) – мінімально 1632,00 грн/міс у 2024 році.

Переваги єдиного податку:

- Просте ведення обліку
- Фіксовані ставки податку
- Менше податкової звітності

Недоліки:

- ✗ Обмеження на види діяльності (наприклад, фінансові послуги, видобуток корисних копалин)
- ✗ Ліміт річного доходу

✗ Не всі можуть працювати з юридичними особами (1 група – тільки з фізичними особами)

Особливості оподаткування цього типу підприємництва заставляють бізнес широко застосовувати принципи аутсорсингу, розділяючи етапи виробничого процесу на окремі ділянки, які обслуговуються працівниками, найнятими ФОП або й самими ФОП.

Такий підхід надає можливості законного зменшення оподаткування. Ось перелік законних способи податкової оптимізації бізнесової діяльності для ФОП:

1. Вибір правильної групи єдиного податку
2. Поділ бізнесу між кількома ФОП
3. Робота без ПДВ
4. Замість зарплати – виплати за договорами ЦПХ

Будівництво

Будівництво – це важлива галузь, яка забезпечує розвиток міст, інфраструктури та економіки загалом.

Сфера будівництва охоплює широкий спектр діяльності, пов'язаних із проєктуванням, зведенням, реконструкцією та обслуговуванням будівель, інженерних споруд та інфраструктури.

Основні напрями будівництва:

- Житлове будівництво – Будівництво приватних будинків, багатоповерхових житлових комплексів, котеджних містечок.
- Промислове будівництво – Заводи, фабрики, склади, логістичні центри, об'єкти енергетики (ТЕС, АЕС, ВЕС).
- Комерційне будівництво – Бізнес-центри, торгові центри, готелі, ресторани, склади, офіси.
- Інфраструктурне будівництво – Дороги, мости, тунелі, дамби, залізничні об'єкти, метро, аеропорти, порти.
- Соціальне будівництво – Школи, лікарні, дитячі садки, спортивні комплекси, культурні центри.

Етапи будівництва:

- Проектування та узгодження – створення архітектурних та інженерних проектів, отримання дозволів.
- Підготовчі роботи – геодезичні дослідження, розчищення території, підготовка фундаменту.
- Основне будівництво – зведення каркасу, стін, даху, прокладання комунікацій.
- Оздоблювальні роботи – внутрішні та зовнішні ремонтні роботи.
- Введення в експлуатацію – перевірка якості, отримання сертифікатів, здача об'єкта замовнику.

Чи можна вважати, що у сфері будівництва відкриваються можливості для обману державних контрольних органів, для ухиляння від податків? Саме так. Особливо це стосується проектів, кошти на які виділяє держава – це інфраструктурне будівництво та промислове будівництво. Розглянемо ці можливості.

У будівництві існує багато схем обману замовників, як з боку підрядників, так і забудовників. Деякі махінації очевидні, а деякі – добре замасковані. Ось найпоширеніші види шахрайства в цій сфері:

- Фінансові махінації: Завищення кошторису. Виконавець додає до кошторису непотрібні або завищені витрати. Використовує дорожчі матеріали на папері, а насправді купує дешевші. Як уникнути: залучити незалежного експерта для перевірки кошторису.
- Попередня оплата та зникнення: Підрядник отримує аванс і зникає. Роботи виконуються частково або дуже довго, щоб виманити ще більше грошей. Як уникнути: укласти договір із чітким графіком оплати та штрафами за прострочення.
- Двійні продажі (у випадку житлового будівництва): Квартира або комерційне приміщення продається кільком покупцям. Як уникнути: перевіряти реєстрацію нерухомості, документи забудовника.
- Шахрайство з матеріалами та якістю робіт: Замінник матеріалів на

дешевші. Використовують низькоякісні матеріали, які не відповідають стандартам. Наприклад, замість армованого бетону використовують звичайний, що знижує міцність конструкції. Як уникнути: вимагати сертифікати якості та перевіряти процес будівництва особисто або через технагляд.

- Економія на технологіях: Порушення технології будівництва (неправильний фундамент, недостатня гідроізоляція тощо). Використання неякісного утеплення або економія на арматурі. Як уникнути: залучити незалежного інженера для контролю якості.

- Фіктивні гарантії: Компанія надає гарантії, але після здачі об'єкта ліквідується або змінює назву. Як уникнути: перевіряти історію компанії та наявність реальних виконаних проєктів.

- Обман строків будівництва: Затягування строків. Підрядник навмисно затягує строки, вимагаючи додаткові кошти. Забудовник будує повільно, щоб збирати більше грошей з нових інвесторів. Як уникнути: чітко прописати строки у договорі та передбачити штрафи за затримку.

- "Заморожене" будівництво: Забудовник збирає гроші, але будівництво зупиняється через "непередбачені обставини". Часто трапляється у великих ЖК, коли компанія спочатку будує швидко, а потім зупиняється через фінансові проблеми або шахрайство. Як уникнути: перевіряти історію забудовника, наявність дозволів, фінансовий стан компанії.

- Підробка документів: Будівництво без дозволів. Об'єкт будують без належних документів, а потім його можуть визнати незаконним та знести.

- Фальшиві права власності: Забудовник або підрядник продає нерухомість без реального права власності.

- Зміни в проєкті без узгодження: Спочатку обіцяють одні характеристики (поверховість, матеріали, планування), а в процесі змінюють їх без згоди замовника. Як уникнути: перевіряти документи в державних реєстрах та підписувати договір із фіксацією всіх умов.

Всі описані вище методи шахрайства неможливі без корупції, що панує серед державних замовлень, коли підряди віддаються «своїм людям», які потім

віддячують чиновників хабарями. У пригоді стають також конвертаційні центри, бо великі проекти вимагають великих грошей. І якщо зависити кошторис, то вивести з обігу потрібно десятки мільйонів державних коштів.

2019 рік: Вартість будівництва 1 км дороги в Дніпропетровській області зросла майже втричі порівняно з 2018 роком і становила 120 млн грн.

Таким чином, вартість будівництва 1 км дороги в Україні в період 2014–2021 років коливалася від 20,7 млн грн до 190 млн грн, залежно від категорії дороги, типу робіт та регіону.

З наведених даних видно, що починаючи з 2019 року ціни на побудову доріг зросли у тричі, але якість залишилася тією самою, якщо не стала гіршою. Очевидно, що 2/3 виділених сум було вкрадено у держави, а це мільярди гривень.

Підсумки

Описані вище методи ухиляння від оподаткування можуть бути застосовані не тільки в Україні, але й в усіх країнах, де існує ринкова економіка.

Ці методи шкодять економіці країни і мають відслідковуватися державними контрольними органами.